מדינה יהודית בדרך

גליון מס' 43 ◆ "מי בא" 215 ◆ י"ד מנחם־אב התשפ"ו

הרהורים במוצאי תשעה באב

◆ א – "אין מה לעשות"

אישית, אני חווֶה את עיקר הקושי בצום תשעה באב, בכך ש**אין מה לעשות**. לא רק אכילה ושתיה אסורים, אלא גם לימוד (במקום שלבו חפץ...), ועבודה ורחיצה וטיול ושיחה בטילה ועוד ועוד. התפילה אינה ארוכה, והקינות אינן חובה, גם לא מדרבנן, ואחד המרבה ואחד הממעיט בהן. התחושה היא של יום רֵיק ומרוקָן מכל מה שממלא את סדר יומֵנו.

וחשבתי לי: אולי זוהי בדיוק מטרת היום הזה – להכניס היטב בראש ש"אין מה לעשות"! משמע: בכל ימות השנה אדם מישראל אמור להרגיש כי יש בידו לעשות קטנה או גדולה לקידום הגאולה־התיקון מתוך כל הקיים, נתוניו ומסגרותיו ואפשרויותיו – "כל ימי חייך להביא לימות המשיח!" (כמסור כמדומה מרבינו בעל "שפת אמת") – אך יום אחד בשנה עליך לחוות את ההיפך הגמור: הכל סגור ומסוגר בין המצרים, ופשוט אין מה לעשות! המציאות הנוכחת אינה מאפשרת כלל ועיקר ובשום פנים מוצא כלשהו מן המיצר, ואתה שב בדד ודום ("כי נטל עליך", כלומר כבד ממך הדבר, או כפי שאומרים היום: "הלך עליך"...)!

או בסגנון אחר: המשיח שנולד בתשעה־באב־שעבר – ומכוחו ישנו גם בך ובכל איש ישראל "ניצוץ משיח" כידוע בספה"ק – כבר נתפוגג, "נרדם" ואינו רלוונטי, בדיוק כשם שכל השפע החי מן השנה שעברה מסולק בליל ראש השנה הנכנסת ונמצא בתרדמת ("דורמיטא") עד שיֵעור שפע חדש בתקיעת השופר, כך מצופֶּה במוצאי תשעה באב לאחר ומתוך ההתרוקנות והיאוש מכל הקודם, לידת **משיח חדש בתכלית** עם כל הניצוצות־החיילים שלו שגם הם נולדים עימו [ודעת לנבון נקל שאין המדובר דווקא בלידת תינוק, אלא בהתחדשות גמורה – באותו גוף או בגוף אחר – שהיא כלידה ממש. ומשום כך יכולים גם הניצוצות הישנים שכמעט כבו, להתעורר־מחדש ולהצטרף אל החידוש המוביל].

הקשר האמור לראש השנה הוא יותר מדוגמא בעלמא, שהרי כידוע, ט"ו באב הקרב ובא, ובו מן־הסתם אמור להופיע זה המשיח הנולד, מתחיל במדה מסויימת את השנה הבאה, כי נטיעה הניטעת ממנו ואילך אינה נחשבת לשעבר אלא להבא (מאחר שאין לה שבועיים לקליטה ועוד שלשים יום בשנה החשובים שנה). וכידוע בזה גם הרמז המובהק של שוויון הגימטריא (שהזכרנו בגליון קודם): **חמשה עשר באב=כתיבה וחתימה טובה=תורה חדשה**. ולכן גם נוהגים לאחל מט"ו באב כוח"ט בשנה הבאה. וכן אמרו להוסיף בתורה (חדשה) מן הלילה על היום החל מט"ו באב.

◆ ב – ויזרח לו השמש

במישור אחר ניתן לראות יחס דומה בין השמות **יעקב** ו**ישראל**. ידוע מרבותינו ז"ל כי שס"ה ימות השנה הם כנגד שס"ה גידין שבגוף האדם, ומקובל מרבינו האריז"ל כי יום תשעה באב עומד כנגד איסור גיד הנשה, ובא על כך הרמז: על כן לא יאכלו בני ישראל **את** גיד הנשה – **אב תשעה** לא יאכלו בני ישראל. כלומר נגיעת־שליטת שרו של עשו בכף ירך יעקב, באה לביטוי **בדורות של שמד** שהותירו אותנו צולעים ורצוצים כל עוד נפשנו בנו, והתענית היא כעין נתינת זמן לריפוי והתאוששות הירך הפגועה.

לא קל היה המאבק הזה שנאבק יעקב "עד עלות השחר" – שאפשר לתרגם: במיצוי כל כוחותיו עד דכדוכה של נפש; כמעט לא נותרה בו נשמה אך בסופו של דבר שרד את המאבק ואף ניצח בו והוכרח המלאך לברכו ולתת לו שם חדש: **ישראל**, כי שרית עם א־להים ועם אנשים ותוכל! ניתן אולי להתבטא ששָם יעקב "אוֹל" ונותר באפס־כח במאבק הזה, ונדרש לו שם אחר להֶחיות ולהוולד־מחדש; "לא יעקב יֵאמר עוד שמך כי אם ישראל!" אכן כעת יכול גם יעקב להרפא, להתעורר מחדש ולהצטרף כטפל אל שם ישראל שהוא העיקר, כדברי רבותינו בסוף פרק ראשון של ברכות.

◆ ג – הפרטים האוזלים ומתכנסים כבסיס ליחיד השׁוֶה ושורד ככלל

כידוע, רבותינו ז"ל אינם מרבים לתאר את פרטי האסונות שעברו על עַמֵנו. לא בריא ולא מועיל לשקוע בטראומות מן העבר אם רוצים באמת להחלץ מהם לקראת העתיד הטוב־בוודאי. "חזקה על המת שמשתכח מן הלב" וטוב שכך: אותם שלא שרדו כבר נמצאים בעולם שכולו טוב, שם ללא־ספק נמצא ונודע להם פשר ומשמעות למותם ולייסוריהם. לגבי היחיד ששרד, גם אם יצא בעור־שיניו, בולטת יותר השמחה על ניסי הניסים שבגינם שרד ונותר **בחיים** שעצמתם גברה על כל הפגיעות באיכות החיים [אשר על כך אמר רבא בסוף ברכות שיש לברך גם על בשורות רעות **בשמחה** – שמחה על עצם החיים שאינו מותנה בדבר!].

כל־שכן כשמדובר על הכלל, שהוא כגוף אחד ממש, וכיעקב האב, שגם אם "מעט ורעים" שנותיו ו"כמה הרפתקי עדו עליו", הרי בסופו של דבר סיים **בטו"ב** (=שנותיו בארץ מצרים) וראה ששים ריבוא מבניו כדברי רז"ל.

וכך למשל לא פירטו כמעט חז"ל את מספר ההרוגים בחורבנות ואת ממדי האסונות, ומחורבן ביתר האיום ורב־הנפגעים נותר בידינו "יום (טוב של ט"ו באב) שניתנו בו הרוגי ביתר לקבורה", ונתקנה ברכת "הטוב והמיטיב", וממלחמות החשמונאים (בהם רבו מאד ההרוגים, כמתואר בספר "אחי גיבורי התהילה" מסופר שאינו מבני ברית), נותרו בזכרוננו הנצחונות וטיהור המקדש וחנוכתו. וכן על זה הדרך. גם ריבוי התוכחות שבתורה עיקרן בא כדי "לקחת ללב" **בכדי שלא יקרו בפועל** אלא חולשת־הדעת שהן גורמות יֵצבו את הכלל ודי בכך "לצאת ידי חובה" (ראו רש"י ריש נצבים). וכן על זה הדרך "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות,

ונכתב משום דרוש וקבל שכר" – מעצם הדרישה והאיום שבפרשה נוצר מצב המונע את קיומה בפועל, וזה שכרה! וכך הוא היחס לכל ההיסטוריה הקשה שתכליתה האמיתית לייצב את העם ולהכשירו יותר ויותר לגאולה שלימה.

[ובספר "בית יעקב" מאיז'ביצא, בן רבנו בעל "מי השילוח", מפרש את ענין תרומת הדשן המקדים לכל עבודות היום, שהוא בא להענות ל"זעקת הדשן" של אתמול שלא הצליח להעלות, ובתרומה הוא ניתן "אצל המזבח" ונבלע במקומו ונעשה ממנו "גופו של מזבח" כבסיס לעבודת היום הבא, ובכך מפרש את ענין ה**סריסים** (שבהפטרת תענית ציבור) המחזיקים בברית, שינתן להם "**בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות**, שם עולם אשר לא יכרת", והרי לנו דוגמא מופלאה לענייננו!].

וניתן לומר לפי כל זה, שבתשעה באב וקינותיו אנו עוסקים, יום אחד בשנה, בפירוט הטראומות **בכדי להשתחרר מהם** ולכנוס אותם לנקודה אחת – אל הכלל שעתיד לצמוח מהם מעתה ואילך, באופן שיברר הכל לטובה, לרפואה שלימה ולגאולה שלימה, שהן באמת־לאמתו תכלית כל הצרות, עד שנוכל לומר בפה מלא "אודך ה' כי אנפת בי, ישֹב אפך ותנחמני".

◆ על השואה ועל התקומה

ואי אפשר שלא להתייחס, לסיום, אל השואה האיומה שאירעה בדורותינו, ועדיין מוראותיה צרובות אי־שם בלב כולנו. אימי השואה קרובים מדי ונוראים מכדי "לסכם" אותם, להבין ולהסביר אותם, ובוודאי לא "לתקן" אותם ולהפיק מהם לקח חיובי לגבי העתיד לבוא. כרגע השואה היא בעיקר **מקור לחרדות**, וניתן לומר כי **כולנו חרדים**, כל אחד וכל חוג לפי דרכו: הללו חרדים לנפשם מפני החילון והחילוניות, והללו חרדים מפני ה"הדתה" שתהרוס את המדינה הנורמלית שהוקמה, אֵלו ואלו חרדים מן האויבים הקרובים, שבתוכנו ושבסביבתנו, ומ"מה יאמרו הגויים", הרעים, וגם ה"טובים"-הידידים־לכאורה, והמדינה כולה בחרדה קיומית מן האנטישמיות הגוברת, מן המלחמות, כולל "מלחמות היהודים", שאינן פוסקות, מן ה"עצמאות" שאינה ממומשת כדבעי, ומן האמת שלנו שלכאורה אין לה סיכוי בעולמנו המוּכָּר, ובסך הכל "צל השואה" ואימותיה עדיין מרחף.

איך יוצאים מזה למען השם, מה עושים על־פי תורת אמת, תורת חיים נצחית, ומיהו זה שיקח אחריות כוללת על המצב, ש"אזניו תשמענה דבר מאחריו לאמר: זה הדרך לכו בו, כי תאמינו (=תַּיְמִינוּ) וכי תשמאילו" (עפ"י ישעיה ל,כא)?!

גם אם אין אתנו יודע עד מה, נראה אל־נכון שאפשר להסכים, כמוצא מן הסבך ומבוא לתיקון, על כמה דברים:

א – הלב אומר ש"שנית שואה לא תהיה" ו"לעולם לא עוד"! השואה שהייתה מספיק איומה מכדי להעלות על הדעת אירוע שיש בו בכדי ללמד אותנו ואת העולם משהו שעדיין לא למדנו; שואה נוספת היֹה לא תהיה פשוט משום שהיא **מיותרת!**

ב – כשם שרבים־יחידים שרדו את השואה בניסי־ניסים, כך העם כולו כיחידה אחת שרד בהחלט את השואה, והוכיח ששום דבר לא יכול לו ולחיוניותו העצמית־הגזעית, הנצחית־הבלתי־מנוצחת; בזמן קצר־להפליא חזר העם לעצמו ואף התעלה על עצמו ועשה חיל בכל המובנים, ומצבו הכללי טוב יותר מאשר ערב השואה.

ג – נכון אם כן לומר שיעקב "ניצח בגדול" במאבקו עם עשו: ישראל עושה חיל ואילו עמלק צורר היהודים נודע לשמצה בגויים כאויב אדם בלתי־תקני־בעליל ומסוכן לעצם הקיום האנושי. נראה כי הלקח הזה בלתי־הפיך, וכל החורג ממנו נתפס בעיני אדם־מן־השורה כבּוּר גמור וכפרא־אדם רפה־שכל, נטול מוסר וחסר תרבות מינימאלית.

ד – וגם זאת אומר הלב, שישנו קשר בין שואה ותקומה, וממילא שואה־שאין־אחריה־שואה אמורה להוביל לתקומה "סופית" שלא תיתכן אחריה נפילה (וכענין "שיר חדש" שלעתיד הבא בלשון זכר, ולא "שירה"-נקבה היולדת וקוברת, כלבנה המתמעטת).

ה – ברור על־כן, שהתקומה שזכינו לה כאן במדינה, אין בה מענה משמעותי לשואה, ואינה אלא צל חיוור של תקומה, ליתר דיוק רמז או **רקע לתקומה ממשית שעדיין לא החלה.** הרקע חשוב בהיותו מאפשר בנין **על גביו,** אך לגבי הנֶפֶש, סכומו אפס. משום כך החרדות הקיומיות, תולדות הגלות והשואה, נוכחות במלוא עוזן (או יותר נכון: חולשתן ועליבותן). נתגלגלה זכות־אבות בידיהם של מקימי המדינה להנצל מן השואה ולפָנות למצות הכנת הרקע שגם הוא חשוב, וזאת קודם כל בכדי להציל **אותם עצמם** מאופציית ההתבוללות, ואכן זכותם שמורה להם בזה ובבא, אך אין כוחם עמם, ללא תורה ואמונה, לפעול בתחום התוכן והתקף היהודי־ייחודי.

ו – את הדבר הזה באה ככל הנראה להזכיר ה"שואה זוטא" שחוֹוינו כולנו בשמחת תורה התשפ"ד. כיום ברור לכל שהמדינה כפי־שהיא אין בה מענה של ממש לשואה ופחדיה. וכך גם נחשפה לעין־כל ערוותם של אבירי מערכות המשפט והתקשורת, החפים מזיקה יהודית כלשהי ומנסים להשליט בכח ובמרמה את מושגי המיעוט ה"נאור"-החשוך הדבק בתבניות הגויים האליליות המקובעות, כנגד רוב העם היושב בציון הנוטה כיום לשוב אל צור מחצבתו – כל זאת מורה־כיוון ומוביל אל מדינה יהודית עצמאית באמת, השואבת בטחון שלם מתורת אמת, מספר התורה שעל לבה, ופועלת ב**חופש יהודי נטול פחד**, דווקא מכח השואה־שלא־תבוא, בשמחה (שהרי התוכחה באה על כך ש"לא עבדת בשמחה"...) באהבה וברחמים רבים לכל הנברא בצלם, ביחד עם יד חזקה וזרוע נטויה ומלחמה **יזומה ומוצהרת** בניצני הרוע העמלקי המרים ראש, על ידי חשיפת־זכירת התופעה לשם ביעורה עד רדתה, לתיקון עולם במלכות ש־ד־י.

ז – את התהליך הזה יתחילו ללא ספק **תופסי התורה**, אשר היא זו המצַוה על מלך־מדינה יהודית־ייחודית בארץ, כמודל לעולם כולו שיזנח את קבעונותיו־מוסכמותיו־אליליו ויעלה אל הר ה' ללמוד דרכי חֵרוּת קדוֹשה, באין שטן ופגע רע.

קבוצה מובחרת של תמימי דרך, ה"לוקחים את התורה ברצינות" ולומדים לתרגם אותה למציאות הריאלית, היא זו שתוביל את החידוש הזה, ומה־טוב אם יתגלה ויתנשא מתוכם איש משכמו ומעלה שכל רואיו יכירו בו וידעו כי לבו לב העם – **וְמָלַך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ. בימיו תיושע יהודה וישראל ישכון לבטח** (ירמיהו כג,ה־ו).

* * *

אפשר אולי להתבטא כי המדינה, בעיני בשר שלנו, "הקדימה את זמנה" ובאה בכעין "הוראת שעה" מאת מסבב הסיבות לשם הצלה מאופציית ההתבוללות שאָרבָה לפתח, כאמור. וזאת בסמוך־מדי לשואה ובטרם הוחל ב"עיבודה" כנותנת כח לתקומה של ממש (ובידי אנשים שבחלקם היו מנוכרים־נפשית מיהודי הגלות הפשוטים ואף בזו להם ולשיחם ושיגם). אילו היתה קמה המדינה היום (או מחר) כאשר שרידי השואה וחוויותיהם הפרטיות קרובים להעלם, ונותר הזכרון הכללי של כלל ישראל כשורד־

שואה ויכול־לה, היתה המדינה מופיעה כתקומה עצומה־עוצמתית־עצמאית־באמת שאין מי שיכול ורוצה לעמוד בפניה – **כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, מברכיך ברוך ואוררֶיך ארור** (במדבר כד,ט).

יתכן מאד שקרוב היום הזה לבוא ממה שנדמה ומשוער.